

ཉི་ཉོང་གི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ

Toyo Bunko (བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་) ཅམ་སྒོ་མང་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་ལ།

The Past and Future of Tibetan studies in Japan
—From The Toyo Bunko to the Gomang Academy—

Fukuda Yoichi (Otani University)

གྲུང་གཞི།

ཁོ་བོས་ད་ལྟ་ Otani University འུ་བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་སྒྲོལ་དཔེ་ཁྱིམ་གྱི་ཡོད་མིང་ལ་ Fukuda ཟེལ་ ལོ་བཅུ་འི་ཡར་ཕྱིན་དུ་Otani Universityལ་མ་ཡོང་གོང་དུ་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཆེད་གཉེར་ཞིབ་འཇུག་པའི་ལས་གཉེར་བ་བྱས་ནས་བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་གྱི་མང་གཞིའི་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ཡིན།དེ་རིང་འདྲིར་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གཙོ་བོ་བྱས་ཏེ་ཁོ་བོ་དང་འབྲེལ་བའི་བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་གྱི་ཞིབ་འཇུག་སྒོར་ལ་རྒྱལ་ཙམ་གྲུང་མོ་གྱེད་ན་བསམ།

Toyo Bunko སྐབས་ཀྱི་བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་གྱི་ལོ་རྒྱུས།

1901 ལོར་ལྷ་སར་ཕྱིན་པའི་ཉི་ཉོང་གི་མི་ཐོག་མ་སྟེ་ Kawaguchi Ekai (1866-1945) ཡི་ 1940 ལོར་ཁོང་དགུང་ལོ་ 75 ཡིན་པའི་སྐབས་སུ་ཁོང་གིས་བོད་ནས་ཁྱེར་ཡོང་བའི་ཡིག་ཆ་དག་ Toyo Bunko ལ་གཞན་བམ་ཟད། ད་དུང་བོད་དང་ཉི་ཉོང་སྐད་ཀྱི་ཚིག་མཛོད་སྒྲིག་བཟོ་ཁང་བཙུགས་ནས་བོད་ཉི་ཚིག་མཛོད་བཟོས་པ་རེད། འདི་ནི་བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་མ་གཞི་རེད།

1913 ལོ་ནས་ 1923 ལོའི་བར་དུ་སེ་ར་དགོན་དུ་སློབ་གཉེར་བྱས་ནས་དགེ་བཤེས་ཀྱི་མཚན་སྟན་འཕྲོ་བཤེས་པའི་ Tada Tokan (1890-1967) 1956 ལོ་ནས་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་འགོ་འདོན་ལ་བཞུགས་པ་རེད།

1960 ལོར་བོས་བྱོལ་དུ་ཕྱིན་པའི་བོད་ཀྱི་དགེ་བཤེས་རྣམས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དུ་མངགས་པའི་ Rockefeller ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལས་གཞི་ལ་བརྟེན་ནས་ཉི་ཉོང་གི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་ Toyo Bunko ཡི་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་མི་གསུམ་བལྟས་པའི་འགན་སྲུང་བ་རེད། སྐབས་དེར་ཟན་ Tada Tokan དང་ཁོང་གི་ཚེས་སུ་ཉི་ཉོང་བོད་རིག་པ་དང་ Toyo Bunko ཡི་ཚོགས་གཙོར་བཞུགས་པའི་ཟན་ Kitamura Hajime གཉིས་ཉི་ཉོང་བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ལ་འཚམ་པའི་མི་སྣ་འདེམས་པའི་ཆེད་དུ་རྩ་རམ་ས་ལར་གོང་ས་མཚོག་གི་སྐྱེ་མའུ་ལ་ལུ་བ་སུལ་བར་ཕེབས་པ་རེད།

དེ་ནས་ 1961 ལོར་ངོར་དགོན་པའི་མཚོག་སྤུལ་བསོད་ནམས་ཀྱི་མཚོ་དང་རྟིང་མ་བའི་ཤུན་མཁས་བཙུན་བཟང་གོ་སྐྱོད་གི་བྱ་མོ་ཚེ་རིང་སྒྲོལ་མ་བཅས་ཉི་ཉོང་ལ་ཕེབས། དེ་ནས་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དུ་བོད་མི་དང་མཉམ་དུ་ཞིབ་འཇུག་གི་འགོ་བཙུག་པུ་ལོ་བཅས་ཀྱི་དེ་ལྟེན་སྤྲུལ་མ་ཚད་པར་བོད་མིའི་ཞིབ་འཇུག་པ་གདན་འདྲེན་ཞུ་བ་རེད།

མཇུག་མཐར་ 1979 ལོར་ལ་འབྲས་སྤྲུངས་སློང་མང་གྲྭ་ཚང་གི་དགེ་བཤེས་བསྟན་པ་རྒྱལ་མཚན་མཚོག་ཕེབས་བཞུགས་གནང་བ་རེད། དགེ་བཤེས་བསྟན་པ་རྒྱལ་མཚན་མཚོག་དེའི་རྗེས་སུ་ལོ་གཉིས་ཀྱི་རིང་ལ་སློང་མང་གྲྭ་ཚང་གི་མཁན་པོར་བཞུགས་པ་རེད་མོད། ཉི་ཉོང་དུ་ལོ་ 15 ལས་མས་སུ་བཞུགས་ནས་ང་ཚོར་མཇུག་སྟོན་མཇུག་པ་རེད།

བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཞིབ་འཇུག་གི་བྱ་བཞུག་ཞེ་ཐུབ་ཀྱི་མཁན་མཐའི་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་འཇུག་ཤུན་ Tachikawa Musashi དང་ཤུན་ Kawasaki Sihngo, ཤུན་ Mimaki Katsumi, ཤུན་ Ishihama Yumiko དང་ལོ་གོ་བོ་དང་དུང་མི་གཞན་འགའ་ཡིས་འགན་འཁུར་ནས་ད་ལྟ་ཕལ་ཆེར་ཡོངས་སུ་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་ཡོད། ཤུན་བསོད་ནམས་ཀྱི་མཚོས་ཁྱེད་འོང་བའི་ས་སྐོར་གསུང་འབྲུམ་པར་བསྐྱར་བྱས་ལ་ད་དུང་དབྱིན་ཇིའི་ British དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཉར་ཚགས་བྱས་ཡོད་པའི་དུན་ཉོང་ནས་བུང་བའི་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆའི་དཀར་ཆག་པོ་ཉི་ 12 བཅོས།

བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཆེད་གཉེར་ཞིབ་འཇུག་པ་བྱས་རྗེས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ལས་དོན།

1985 ལོར་ལོ་གོ་བོ་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཆེད་གཉེར་ཞིབ་འཇུག་པའི་ལས་གཉེར་བ་བྱས་ལ། དགེ་བཤེས་བསྟན་པ་རྒྱལ་མཚན་མཚོག་གི་སྐུ་མཛུགས་དུ་བཅར་ནས་ནང་ཚོས་སློང་ལ་སློབ་གཉེར་བྱེད་ཞོར་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་མང་གཞི་ཞིབ་འཇུག་གི་འགོ་བཙུག་པུ་ལོ་བཅས་པ་ཡིན།

ཐོག་མར་རྗེས་སུ་མཚམས་སྦྱོར་བྱེད་པའི་ཤུན་ Ishihama དང་མཉམ་དུ་སློབ་དཔོན་ཚོས་གྲགས་ཀྱིས་བཙུགས་པའི་བསྟན་བཅོས་《ཚད་མ་རྣམ་འགྲེལ》 ཡི་བོད་ཀྱི་མཁས་པས་(ས་སྐུ་བའི་ལུ་ཡུག་པ་རིགས་པའི་སེང་གོ་དང་གོ་རམས་པ། འུག་མཚོག་ལྷན། དགེ་ལུགས་པའི་རྒྱལ་ཚབ་རྗེ། མཁས་གྲུབ་རྗེ། རྗེ་དགོ་འདུབ་གྲུབ། བཙུགས་པའི་འགྲེལ་བ་དུག་ཡོད་དེའི་ས་བཅད་བསྟར་ནས་དབྱེ་བ་འབྱེད་བྱེད་ཀྱི་དེབ་བཅོས། (A Comparative Table of Sa-bcad of the Pramāṇavārttika found in Tibetan Commentaries on the Pramāṇavārttika, 1986)

དེའི་རྗེས་སུ་ 815 ལོར་ལེགས་སྐྱར་སྐད་དང་བོད་སྐད་ཀྱི་ཤུན་མིང་ཚིག་ཕྱོགས་བསྐྱར་བྱས་ནས་སློབ་བཅོམ་བྱས་པའི་《བྱེ་བྲག་དུ་རྟོགས་བྱེད་པ་ཆེན་པོ་》 ཡི་བོད་ཀྱི་བསྟན་འགྲུར་པར་མ་ལྷ་དང་སོགས་པའི་བསྟན་འགྲུར། Petersburg ཡི་བྲིས་མ་བཅས་ལ་ཞིབ་བསྟར་དང་ལེགས་བཅོས་བྱས་ནས་པར་བསྐྱར་བྱས་པ་ཡིན། (A New Critical Edition of the Mahāvvyutpatti: Sanskrit-Tibetan-Mongolian Dictionary of Buddhist Terminology, 1989) 《བྱེ་བྲག་དུ་རྟོགས་བྱེད་པ་ཆེན་པོ་》 འདི་ལ་ལེགས་སྐྱར་སྐད་དང་བོད་སྐད་ཀྱི་སྤེང་བསྐྱོགས་པའི་དཀར་ཆག་ཡོད་ལ། དེའི་རྗེས་སུ་སོག་ཡིག་གིས་བོད་ཡིག་བཙུག་པའི་དཀར་ཆག་བསྐྱོགས་པས། དེས་སོག་པོའི་ནང་ཚོས་ཞིབ་འཇུག་ལ་བྱས་རྗེས་ཆེན་པོ་བཞུགས་

ཁོ་ལོས་ Tokyo University ཏུ་ཐོག་མར་རྒྱ་གར་གྱི་གཏན་ཚིགས་རིག་པའི་སློར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ཡིན། སྐབས་
དེར་བོད་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་སློར་གྱི་གཞུང་ཇི་ལྟར་བཏགས་ཀྱང་དེའི་དོན་རྟོགས་མ་ཚུས་སོ།།

དེ་ནས་དགེ་བཤེས་བསྟན་པ་རྒྱལ་མཚན་མཚོག་གི་སྤྱི་མཐུན་དུ་《བསེ་བསྐྱུས་གྲུ་》 ལེགས་པར་སྤྱང་ཇེས་ཐོག་མར་བོད་ཀྱི་
ཚད་མ་རིག་པའི་བསྟན་བཅོས་གྲོག་གྲུབ་པར་ལྷུ། དེ་མང་གཞི་བྱས་ནས་སྐབས་དེར་ཆེས་ལྗོངས་པའི་བོད་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་བསྟན་
བཅོས་ས་པཎ་གྱི་《ཚད་མ་རིགས་གཏེར་》 གྱི་འགྲེལ་བ་ལེའུ་ཟེ་ཟེ་ལོ་ཟེར་པར་བསྐྱུན་བྱས་པ་ཡིན།(1989-1994)། ད་ལྟོ་བར་
དུ་བསྟན་བཅོས་འདྲིའི་སྤྱིའི་གཅིག་ཆའི་གསུམ་ཙམ་ (ལེའུ་ལྷ་ཡི་བར་དུ་དེབ་དུག་) འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་ཡོད།

མང་གཞི་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ནས་ཇི་བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་དང་རྒྱལ་ཚབ་ཇི་ལྟར་ལས་གུབ་ཇི་ཇི་དགེ་འདུན་གྲུབ་བཅས་ཁོང་བཞི་
བོའི་གསུང་འབུམ་ལས་མདོ་ཡི་སློར་གྱི་གསུང་རྩོམ་ཡོངས་ཀྱི་ས་བཅད་བསྐྱུས་ནས་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་(1996-1999)།འདྲིར་
བཞུགས་ཡོད་པའི་སྤྱི་ཞབས་ Gengintani Fumiaki དང་ Ishikawa Mie། སྤྱི་ཞབས་ Nishizawa Fumihito
དང་ Nomura Shojiro བཅས་ཀྱི་འགན་འཁུར་ནས་བསྐྱབས་པ་རེད།

ཉེ་ཆར་ལོ་ 30 ལས་མས་ལ་སློབ་ཆེན་དུ་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་ཐོགས་བསྐྱུས་ནས་གྲོག་འདོན་དང་དཔེ་ཁྲིད་བྱས་པའི་ཇི་
བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་དབུ་མ་དང་འབྲེལ་བའི་གསུང་རྩོམ་《ལམ་རིམ་ཆེན་མོ་》 《དྲང་ངེས་ལེགས་བཤད་སྤྱིང་བོ་》 《རིགས་པའི་
རྒྱ་མཚོ་》 《ལམ་རིམ་རྒྱུ་བ་》 《དབུ་འཇུག་དགོངས་པ་རབ་གསལ་》 དང་། དེ་ལས་གཞན་《གྲུབ་མཐའ་རིན་ཆེན་སྤྱང་བ་》
《སློམ་སྤེ་དབུ་མའི་སྤྱི་དོན་》 《དབུ་མ་རྩ་བའི་འབྲེལ་བ་ཚིག་གསལ་》 དང་ཚད་མ་རིག་པའི་སློར་ལ་《ཡོངས་འཛོལ་བསྐྱུས་གྲུ་》
དང་《བསེ་བསྐྱུས་གྲུ་》 《ཚད་མ་རིགས་གཏེར་》 དང་《ཐར་ལམ་གསལ་བྱེད་》 དར་མ་རིན་ཆེན་གྱིས་བཅུམས་པའི་ཚད་མ་རྣམ་
ངེས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཐོགས་ཡང་དང་ཡང་དུ་བཏགས་པ་ཡིན། ད་དུང་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཞུང་གྲོག་པའི་ཆེད་དུ་བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྤྱོད་ཀྱི་དཔེ་ཁྲིད་
བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།

ཁོ་ལོའི་ཆེད་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཇུག

ང་རང་ཉིད་ཀྱིས་ནང་ཚོས་ཚད་མ་རིག་པ་དང་ཇི་བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་དབུ་མའི་ལྷ་བའི་སློར་ཆེད་ལས་སུ་བྱས་ནས་ཞིབ་
འཇུག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ཇི་བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་དབུ་མའི་ལྷ་བའི་ཞིབ་འཇུག་སློར་ནི་དབུ་མ་བའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཁྱད་ཚོས་སྟེ་རྟེན་འབྲེལ་དང་
སྤོང་བ་ཉིད་ནི་མི་འགལ་བར་གྲུབ་པའི་བཞེད་པ། དེ་དང་བདེན་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ། ད་དུང་ཇི་བཅུན་འཇམ་པའི་དབྱངས་ཀྱི་སློབ་སློབ་
འབྱེད་ནས་ཐོབ་པའི་དབུ་མའི་ལྷ་བ་དང་ཐལ་འཇུར་བའི་ཐ་སྤྲད་དུ་ཡོད་པ་འཛོག་པའི་འབྲེལ་བ། དབུ་མ་རང་རྒྱུད་པ་ལ་དགག་པ།
རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་དང་བདེན་པར་གྲུབ་པའི་འབྲེལ་བ། སྤྱི་ཆེ་སྤོང་གྱི་བདེན་གཉིས་ཀྱི་བཞེད་ཚུལ་དང་སྤྱི་ཆེ་སྤོང་གྱི་
བདེན་གཉིས་ཀྱི་བཞེད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་ཐོགས་ཀྱི་སློར་ལ་དཔུད་རྩོམ་བྲིས་པ་ཡིན།

དེ་ལས་གཞན་བོད་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་སྐོར་ལ། 《ཚད་མ་རིག་པ་གཏེར》 གྱི་ཡིག་བསྟར་དང་མཚན་འགྲེལ་ལས་གཞན་བསྟར་གྱི་ལས་མཐོང་བའི་བོད་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་ཁྱད་པར་ཅན་གྱི་མཚན་ཉིད་སྐོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག (མཚན་ཉིད་དང་མཚན་གྲུ་མཚན་གཞི། རྗེ་པ) དང་ཚུད་ལུགས་ཀྱི་དོགས་གནད། གཞན་ཡུལ་དང་སྤང་ཡུལ། ཞེན་ཡུལ་བཅས་ཀྱི་འབྲེལ་བ། རྗེ་བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་ཚད་མའི་བརྗེད་བྱུང་ཆེན་མོ་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ཡིན། དེ་དང་མཉམ་དུ་སློབ་དཔོན་ཚོས་གྲགས་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་སྐོར་ལའང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ལོ་ 10 ཡི་ཐོན་དུ་ Toyo Bunko ལྷ་ས་ Otani University ཏུ་ལས་གནས་སྤར་བ་ཡིན། དེར་ཡང་ཤེ་ཅིན་པར་མའི་བསྟན་འགྲུར་ཉར་ཚགས་བྱས་ཡོད་ལ། ད་དུང་དགོ་ཤེ་ཅིན་ཆེན་མོ་ཁང་དཀར་རྒྱལ་བྱིས་ཚང་གིས་སློབ་གྲྭ་འདིར་ལོ་མང་པོར་དཔེ་ཁྲིད་མཚན་པ་སོགས་པའི་རྒྱུ་ལྡན་བོད་བརྗེད་ནང་བསྟན་གྱི་ཞིབ་འཇུག་སྐོར་འཕེལ་ཞིང་རྒྱས་ཡོད་པའི་སློབ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེའི་སློབ་མ་རྣམས་ལ་དཔེ་ཁྲིད་བྱེད་ཞེས་དུ་དཔུང་གཞི་ཡིག་ཆ་འཚོལ་བའི་མ་ལག་གང་མང་ཞིག་ལས་ཡོད། ཤེ་ཅིན་པར་མའི་བསྟན་འགྲུར་དང་ Otani University ཏུ་ཉར་ཚགས་བྱས་ཡོད་པའི་དཔེ་དཀོན་མིང་ཚོག་འཚོལ་བྱུང་བའི་དུ་ཚོགས་དང་རྒྱུད་བཞིའི་སྤྲོད་ཆས་ཀྱི་མིང་གི་ལས་གཞི་རེའུ་མིག་ ཉེ་ལམ་གསར་དུ་རྗེད་ཡོད་པའི་བཀའ་གདམས་གསུང་འབུམ་ཁོད་ཀྱི་ཚད་མ་རིག་པའི་བསྟན་བཅོས་ལས་མིང་ཚོག་བཅའ་རུས་པའི་དུ་ཚོགས་ལས་པའི་འཆར་གཞི་འགོ་བརྩམས་ཡོད།

དགོ་ཤེ་ཅིན་ཆེན་མོ་ Ishihama Yumiko ལགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག

ཤེ་ཅིན་ Ishihama Yumiko ཡིས་ Waseda University ཏུ་ཤར་གླིང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ལྷན་པའི་སློབ་རྒྱུན་གྱི་སློབ་གསོ་ཉམས་སྲུ་སྒྲུངས་ནས་ཕྱོགས་གཅིག་ནས་ Toyo Bunko ཏུ་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་རྣམས་དཔྱད་བྱས་ནས་བོད་གཙོ་བོར་བཟུང་ནས་སོག་པོ་དང་མན་ལུ། ཀྱང་གོ་བཅས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་སྐོར་ལ་ཁོ་མོ་རང་ཉིད་ཀྱི་ལྷ་བས་སྐོ་ནས་དཔུང་པ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། ཁོ་ལོ་ལོ་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཆེད་གཉེར་ཞིབ་འཇུག་པའི་སྐབས་ནས་ཐངས་མང་པོར་མཉམ་དུ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་སྤོང་ཡོད། 《ཚད་མ་རིག་པ་འགྲེལ》 གྱི་ས་བཅད་རེའུ་མིག་དང་《བྱེ་བྲག་དུ་རྟོགས་བྱེད་ཆེན་པོ་》 ལས་གཞན་རྗེ་བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་རྣམ་ཐར་གྱི་ཡིག་བསྟར་《རྗེ་ཚོང་ཁ་བའི་རྣམ་ཐར་》 འགྲེམས་སྤེལ་བྱས། ཡིག་བསྟར་དེའི་ནང་དུ་རྗེ་བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་རང་རྣམ་དང་ཐུགས་སྦྲས་མཁས་གྲུབ་རྗེའི་《རྗེའི་རྣམ་ཐར་དང་པའི་འཇུག་དོགས་》 《རྗེ་གསང་བའི་རྣམ་ཐར་》 དང་རྟོགས་ལྡན་པ་འཇམ་དཔལ་རྒྱ་མཚོའི་《རྗེ་བཙུན་ཚོང་ཁ་བའི་རྣམ་ཐར་ཟུར་འདེབས་》 བཅས་གསུང་ཚོས་བཞིའི་ཡིག་བསྟར་དང་མཚན་འགྲེལ་རེད།

ཤེ་ཅིན་ Ishihama ལགས་ཀྱིས་གོང་ས་མཚོག་གིས་བརྩམས་པའི་ The Meaning of Life from a Buddhist Perspective (1992) ཡི་ཡིག་བསྟར་『ཏུ་ལའི་སྤྲོ་མའི་ནང་ཚོས་འཇུག་སྐོར』 (1995)、Kalachakra Tantra: Rite of Initiation (1985) ཡི་ཡིག་བསྟར་『ཏུ་ལའི་སྤྲོ་མའི་གསང་ཐུགས་འཇུག་སྐོར』 (1995)、ཁོ་ལོས་ The Dalai Lama at Harvard (1988) ཡི་ཡིག་བསྟར་『ཏུ་ལའི་སྤྲོ་མའི་ནང་ཚོས་མཚན་ཉིད་རིག་པའི་འཆད་ཁྲིད』 (1996) འགྲེམས་སྤེལ་བྱས། ད་དུང་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤོང་བསྟར་གྱི་དེབ་བྱས་ནས་ཤེ་ཅིན་ Ishihama ཡིས་《བོད་ཀྱི་རིག་གནས་རྟོགས་རུས་པའི་ལེའུ་ལྷ་བཙུ》 (2004) ཚོམ་སྒྲིག་བྱས་ལ། ཁོ་

པོས 《ཡ་གྲིང་གསར་བའི་ནང་བསྟན་ཚེས་འབྲུང་ (བོད) རི་རྒྱལ་ལྷན་པོའི་ནང་བསྟན་གྱི་འཛིག་རྟེན》 (2010) དང་རྩ་
རམ་ས་ལ་བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་པར་བསྟན་བྱས་ཡོད་པའི་དེབ 《རྒྱལ་རབས་ཚེས་འབྲུང་དང་རིགས་ལམ་
ནང་ཚེས》 (2002) གྱི་ཡིག་བསྟུར 《བོད་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཚེས་ལུགས》 (2012) འགྲེམས་སྤེལ་བྱས།

ཤན་ Ishihama ལགས་ཀྱི་ཆེད་ལས་ཞིབ་འཇུག་ནི 《བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག》
(2001)དང་ 《ཆིང་རྒྱལ་རབས་དང་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན》 (2011)ཏུ་བསྟུན་ཡོད། ཁོ་མོའི་བོད་སྐད་དང་མན་ཇུའི་སྐད་སོགས་
སྐད་དང་རྒྱ་སྐད་བཀྲུགས་ནས་སྐད་བརྗོད་པའི་དབྱེད་གཞི་ཡིག་ཆ་ཐོག་མར་དབྱེད་བསྟུར་བྱས་ནས། དེའི་ནང་དུ་དོན་དངོས་ཀྱི་ལོ་
རྒྱུས་བཀྲུགས་ནས་སྒྲིམ་གཞི་ཆེན་པོ་ཞིག་བསྟན་ཡོད། འདི་འདྲའི་སྐད་བརྗོད་སྟོན་བྱས་ནས་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཀྱིས་པའི་མི་གཞན་
མེད་ལ། ཁོ་མོའི་ཞིབ་འཇུག་ནི་འཛམ་གླིང་གི་ཡང་རྩེའི་ཚད་ཐིགས་སུ་ཡོད་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཏུ་གྲོགས།

《བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག》 ཏུ་རྒྱལ་ཁབ་རེ་རེའི་ཡིག་ཆ་མང་གཞི་བྱས་ནས (བོད་བརྒྱུད་
ནང་བསྟན) གྱི་ལུགས་འགྲོ་མགོན་འཕགས་པ་དང་ Khubilai ལས་འགོ་བརྩམས་ཏེ་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་སྤེང་གསུམ་པ་དང་ Altan
khan། རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་སྤེང་ལ་དང་མེད་གོ་རྒྱལ་མཚོ་དང་ཆིང་རྒྱལ་རབས། པཱ་ཆེན་གླ་མ་དང་ལུང་སྐྱ། ཆན་ལུང་གོང་མ་སོགས་
ཀྱི་དང་ལེན་དང་རྒྱུད་འཛིན་བྱས་ནས་བོད་དང་སོགས་པོ། ཆིང་རྒྱལ་རབས་བཅས་ཀྱི་ཐུན་མོང་དུ་རྒྱུད་འཛིན་བྱས་ནས་ལོ་རྒྱུས་སྐྱལ་བའི་
རྒྱུད་རིམ་གསལ་བོར་བྱས་ཡོད།

《ཆིང་རྒྱལ་རབས་དང་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན—བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔར་ལུར་བའི་ཆན་ལུང་གོང་མ》 ཞེས་པའི་ཚུལ་གྱི་
ནང་དུ་བོད་སྐད་དང་མན་ཇུའི་སྐད། སོག་སྐད་བཅས་ཀྱི་དབྱེད་གཞི་ཁོ་ན་ལ་བསྟུན་བམིན་པར་དགོན་པའི་ཆགས་རྒྱལ་དང་ཆན་ལུང་
གོང་མ་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔར་བརྩམས་ནས་བྲིས་པའི་ཐང་ཀ་སོགས་ལ་ཞིབ་མོའི་བརྟགས་དཔྱད་བྱས་ནས་ཆིང་རྒྱལ་རབས་དུས་འགོ་
ནས་དར་ཞིང་རྒྱས་པའི་གོང་མ་ཆན་ལུང་གི་དུས་སྐབས་བར་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་མན་ཇུའི་རྒྱལ་རབས་ལ་ཤུགས་རྒྱུ་
ཇི་ལྟར་ཐེབས་རྒྱལ་དབྱེད་ནས་གསལ་བོ་བྱས་ཡོད།

ད་ལྟ་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་སྤེང་བཅུ་གསུམ་པའི་དུས་སུ་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཉམས་རྒྱུ་དུ་སོང་ལ། བོད་དང་སོག་པོའི་རང་བཅོལ་
བསྐྱགས་ཞེས་དུ་བོད་དང་སོག་པོ་ཁ་སྤོགས་མི་མཐུན་པར་སོང་ཚུལ་གྱི་གོ་རིམ་ལ་དབྱེད་བསྟུར་བྱས་ནས་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

རྒྱལ་ཁབ་ཞིག་གི་ལོ་རྒྱུས་ནི་མི་རིགས་སོ་སོའི་གཞི་རྩ་རེད། མི་རིགས་རང་གི་འདས་ཟེན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་རྒྱས་ལོན་པེས་ཅན་
ཞིག་མེད་ན་མི་རིགས་དེའི་ད་ལྟའི་རིག་གནས་དང་མ་འོངས་བ་ལའང་བསམ་སྟོན་གཏོང་ག་ལ་ཐུབ། ད་ལྟའི་བོད་ལ་མཚོན་ན་འདི་ནི་
དོན་དངོས་ཀྱི་གནད་དོན་ཞིག་རེད། བོད་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ནི་རྒྱལ་ནང་གི་ལོ་རྒྱུས་སུ་བརྩིས་ནས་མིན་པར་དེ་ལས་ལྷག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྲོད་
ནས་ཞིབ་མོར་དབྱེད་པ་གཏོང་བཞིན་པའི་ཤན་ Ishihama ལགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ནི་རིག་གཞུང་གི་ཚད་རིམ་མཐོ་བ་གཅིག་སུ་མ་
ཡིན་པར་བོད་མིའི་འདས་པ་དང་ད་ལྟའི་མཚོན་ནའང་མངོན་ནས་གལ་ཆེན་གྱི་དོན་སྤོང་ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ཆོག།

སྐོ་མང་གཞུག་ལག་སྟོབ་གཉེར་ཁང་གི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་ཞིབ་འཇུག

ལོ་ཐོན་མར་ཐོན་ཆད་ Toyo Bunko བོད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དུ་ཞིབ་འཇུག་གི་བྱ་གཞག་སྐབ་མེད་ཡོད་པའི་སྐུ་ཞབས་
Nomura ལགས་དང་སྐུ་ཞབས་ Gengintani, ཅུང་ལོ་ན་གཞོན་པའི་སྐུ་ཞབས་ Murakami Atsuki དང་། དེ་ལས་
གཞན་སྐུ་ཞབས་ Nomura དང་དེ་རིང་གསུང་བཤད་གནང་མཁམ་གྱི་ཚུན་ Katsura ལགས་ཀྱི་མདུན་དུ་གསོ་སྦྱོང་བྱས་པའི་སྐུ་
ཞབས་ Nemoto Hiroshi དང་མཉམ་དུ་སྐར་གྱི་བོད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ནང་བཞེན་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་དགེ་བཤེས་རྣམས་ཀྱི་
རོགས་རམ་འོག་མང་གཞིའི་ཞིབ་འཇུག་དང་སློབ་གཉེར་བྱེད་ས་བཙུགས། བེངས་འདིའི་བཀོ་སྐྱོང་སྤེང་དུ་ལྷ་ལོང་མ་བྱུང་མོད། ད་ལྟ་
ཞིབ་འཇུག་ཟེན་བྲིས་ཚོམ་སྒྲིག་བྱེད་པའི་སྐར་ཡིན།

རྗེས་ཕྱོགས་ཀྱི་ཉི་ཉོང་གི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ཞིབ་འཇུག་སྐོར།

ཉི་ཉོང་གི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ཞིབ་འཇུག་གི་ཁྱད་ཚོས་ནི་རྒྱ་གར་ནང་ཚོས་ཀྱི་དུས་ཡིན་རིང་ལ་ཡུན་སྐྱུམ་ཚོགས་པའི་
སྲོལ་རྒྱུན་རིག་གནས་གཞིར་བཞག་བྱས་ནས་དེའི་སྤེང་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ལ་དབྱུང་པར་ཡོད། ཉི་ཉོང་གི་ཁོད་ཀྱི་རྒྱ་གར་ནང་
ཚོས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཡུང་གསོག་ནི་ཉ་ཅང་ཆེན་པོ་ཡིན། འདི་སྐོང་ཞོར་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱིས་རྒྱ་གར་ནང་ཚོས་ཀྱི་གང་ཞིག་
ཇི་ལྟར་རྒྱུད་འཛིན་བྱས་ནས་རྣམ་པ་ཇི་ལྟར་འཇུར་བ་གསལ་པོར་བྱེད་འདོད།

ཐོན་མར་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་དང་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་རྟོགས་པ་དེ་རྒྱ་གར་ནང་ཚོས་རྟོགས་པར་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པར་བྱས་
པའི་དུས་སྐབས་བྱུང་མོད། ད་ལྟ་ལེགས་སྐྱར་སྐད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་མང་པོ་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ནས་ཕྱོགས་བསྐྱུས་བྱས་ནས་ལེགས་བཅོས་དང་
པར་བསྐྱར་བྱེད་དང་བྱེད་བཞེན་ཡོད། ལེགས་སྐྱར་སྐད་ཀྱི་མ་ཡིག་འདི་དག་རྟེན་ནས་ཐོན་ (ཡང་དག་པའི་ཡིག་བསྐྱར) གྱི་གོ་
གནས་བརྒྱུད་ཡོད་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་ཡིག་བསྐྱར་གྱི་གཞུང་ནི་ལོ་རྒྱུ་བའི་གོ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་འཇུར་བ་ཡོད་པ་གནད་དོན་དུ་བྱ་དགོས་
པའི་དུས་རབས་སུ་ཐོན་ཡོད་སྟེ། དེའི་སྤེང་དུ་བོད་ཀྱི་ཐོན་བྱོན་མཁས་པ་དག་གི་གཞུང་དག་ནི་རྒྱ་གར་ནང་ཚོས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་པ་
ཚོས་ངེས་པར་དུ་ལས་དགོས་པའི་ཟབ་ཅིང་རྒྱ་ཆེ་བར་གྲུབ་ཡོད། འདི་དག་དབྱུང་བསྐྱར་བྱས་ནས་དེའི་མི་མཐུན་པའི་ངོས་གསལ་བོར་
བྱེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ནང་ཚོས་ཀྱི་གོ་བ་དེ་ལས་ཟབ་པར་ལེན་ཏུ་སྐྱུམ།

སྐོ་མང་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ཁོད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ནི་གོང་ནས་བརྗོད་བྱེད་པའི་དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་གཞི་བཞག་
བྱས་ནས་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་རེ་བ་བཅིངས་ཡོད།